

KIADATLAN KÖLCSEY-LEVELEK ÉS -IRATOK

Kölcsey leveleinek ez ideig legteljesebb, 420 darabot tartalmazó gyűjteménye 1960-ban látott napvilágot, a Szauder József és Szauder Józsefné által gondozott *Kölcsey Ferenc Összes Művei c.* kiadvány harmadik köteteként. Azóta ez az anyag alig egy-két darabbal gyarapodott. Egy levelet¹ Havas László, egy másikat – egy ismeretterjesztő kiadvány függelékébe rejtve² – Szilágyi Ferenc adott közre. Az alábbi, nagy közgyűjteményeink állományában található levelek (valamint egy-két, hozzájuk szorosan kapcsolódó, ugyancsak Kölcsey fogalmazta irat) publikálásával a meglehetősen elhanyagolt Kölcsey-filológia további feladataira, mindenekelőtt a teljes Kölcsey-levelezés – az ő tollából származó leveleket és a hozzá írottakat egyaránt magába foglaló – tudományos igényű kiadásának szükségességére szeretnénk felhívni a figyelmet.

A bemutatandó levelek mind Kölcsey pályájának utolsó szakaszából származnak, és elsősorban annak az intenzív és sokrétű politikai tevékenységnek részleteibe nyújtanak bepillantást, amely ezekben az esztendőkből energiájának túlnyomó részét igénybe vette. Az első – alig néhány soros és inkább csak a feledéstől való megóvás érdekében közölt – levél lelőhelye az MTA Könyvtára Kézirattárának Széchenyi-gyűjteménye, amelynek anyaga 1945 és 1975 között rendezetlen állapotban volt, jelenleg viszont már hozzáférhető a kutatás számára, és a benne való eligazodást nagy gondal összeállított, részletes katalógus³ is elősegíti.

Ez a levélke (jelzete: K 206/34) voltaképpen egyszerű udvariassági gesztust rögzít. Kölcsey, amikor – követi mandátumáról való lemondása után – 1835 februárjában végleg távozni készült az országgyűlés színhelyéről, búcsúlátogatást tett Széchenyi pozsonyi szállásán. Minthogy azonban nem találta őt otthon, a következő sorokat hagyta hátra:

1.

Kölcsey volt itt végbúcsút mondani. Fáj neki, hogy tiszteletét személyesen nem jelenthette; könyörög annak ezen sorokban elfogadásáért. Febr. 9d.

Az iv üresen maradt lapjaira Széchenyi később a Lánchídra vonatkozó számításokat jegyzett fel. Kölcsey és Széchenyi között szorosabb személyes kapcsolat sohasem alakult ki, így érthető, hogy az utóbbi naplójában említést sem tett Kölcsey gesztusáról. Egyébként Kölcsey más elvbarátai ezen a napon nem vártak az ő látogatására, hanem maguk keresték fel szállásán búcsúvétel céljából. Amint Kossuth írja az Országgyűlési Tudósítások 220., Kölcseyt és vele együtt lemondott követtársát: Eötvös Mihályt búcsúztató (s fájdalomának külső jeleként gyászkerettel szegélyezett) számában: „Kölcsey másnap indulandó volt haza felé, s nálla . . . egymást felváltva gyülekeztenek a távozó nagy férfinak rokon érzelmű barátai, őt még egyszer látandók, vele még egyszer szóllandók.”⁴ Este a pozsonyi Arany Nap vendéfgadó különtermében 50 személyes bankettet rendeztek Kölcsey és Eötvös Mihály tiszteletére, s ezen részt vett Széchenyi is. Naplójában az alábbi szűkszavú bejegyzést találjuk az összejövetelről: „Abschieds Souper bei der Sonne gegeben durch die Ablegaten der Opposition . . . für Költsei und Eötvös Mihál. Viele Reden nichts exorbitantes, vehementes.”⁵ Annál részletesebben számolt be az eseményről a szintén jelen volt Kossuth; az ő tudósításából arról is értesülünk, hogy Széchenyi három pohárköszöntőt mondott a lakomán, s az elsőt a két távozó Szatmár megyei

¹ HAVAS László: Egy kiadatlan Kölcsey-levél. ItK 1964. 672–674.

² Hass, alkoss, gyarapíts! Kölcsey-breviárium. Válogatta és a jegyzeteket írta: SZILÁGYI Ferenc. Bp. 1975. 271–272.

³ KÖRMENDY Kinga: A Széchenyi-gyűjtemény. Bp. 1976. Az MTA Könyvtára Kézirattárának Katalógusai 9.

⁴ KOSSUTH Lajos: Országgyűlési Tudósítások. Sajtó alá rendezte: BARTA István. IV. köt. Bp. 1959. 187.

⁵ Gróf Széchenyi István naplói. Szerkesztette és bevezetéssel ellátta: VISZOTA Gyula. IV. köt. Bp. 1934. 523.

következésképpen. ⁶ Megörökítette Kossuth kéziratos újságja Kölcsy búcsúztatásának egy további mozzanatát is: „Másnap, *február 10-én* Kölcsy elutazott – *Balogh*, s az ifjúságnak húsz egynehány főből álló választmánya több bérkocsikon elkísérték Köpcsényig, – ott az ifjúság nevében SZINTAY mondott érzékenyen komoly búcsúbeszédet a távozóhoz, s KÖLCSEY felelt.”⁷

A 7 1832/36-i (1836. május 2-án berekesztett) országgyűlés csaknem négy évi munkája viszonylag szerény eredményeket hozott. Az ellenzék programján szereplő reformelképzelések túlnyomó részének törvénybe iktatása meghiúsult az udvar és a konzervatív tábor ellenállásán. A következő időszakban a politikai harcok súlypontja a vármegyékbe tolódott át. Az ellenzék nemcsak addigi követeléseit tartotta továbbra is napirenden, hanem a változott körülmények diktálta új feladatokkal is szembe kellett néznie. A metternichi kormányzatnak az ellenzék letörését célzó terrorintézkedései (Wesselényi felségserzési pere, Lovassy Lászlónak és társainak elfogatása, majd a Kossuth szerkesztette Törvényhatósági Tudósítások eltiltása) országszerte erőyes tiltakozó mozgalmat váltottak ki, amelyek fókuszai ugyancsak a vármegyék voltak. Jól ismert és gazdagon dokumentált az a szerep, amelyet Kölcsy – Wesselényi védelmében való közreműködése révén, továbbá mint Szatmár megye főjegyzője és a megyei ellenzék egyik vezetője – ebben a küzdelemben betöltött. Az alább közlendő két levél újabb adalékokkal gyarapítja tudásunkat.

Mindkét levél címzettje Kossuth Lajos, lelőhelye az MTA Könyvtárának Kézirattára, ahová 1964-ben – egy Kossuthal kapcsolatos nagyobb iratanyag részeként – vétel útján került. A történelmi kutatás röviddel utóbb regisztrálta is létezésüket. Barta István utolsó, már posthumus munkaként megjelent forráskiadványának, a *Kossuth Lajos: Ifjúkori iratok – Törvényhatósági Tudósítások* (Bp. 1966. Kossuth Lajos Összes munkái VI.) c. kötetnek 483. és 955. lapjain utalt a levelekre, de az irodalomtörténészek érdeklődését ez a hivatkozás mindeddig nem keltette fel. (Az a veszteséget, amelyet Barta István korai halála a reformkori vonatkozású stúdiumok számára jelentett, az idő múlásával csak egyre fájóbban érezzük – annál is inkább, mert fáradhatatlan forrásfeltáró munkássága a jelek szerint nem talál folytatókra, és így a nagyértékű, történeteseknek és irodalomtörténészeknek egyaránt nélkülözhetetlen Kossuth-sorozatot is a csonkán maradás veszélye fenyegeti.)

Kölcsy és Kossuth között a személyes ismeretség Pozsonyban, az országgyűlés idején jött létre, levelező kapcsolatba azonban csak az országgyűlés befejeztével (s több mint egy évvel Kölcsy Pozsonyból való eltávoztása után) kerültek egymással. Elsőként Kossuth kereste fel levelével Kölcsy: 1836. május 15-én néhány sorban tájékoztatta új vállalkozásáról, a Törvényhatósági Tudósítások megindításáról, s egyúttal mindjárt „a szathmári gyűléseken előfordult nevezetessé s országos érdekű történetekről” szóló időszakonkénti beszámolóok küldésére is felkérte.⁸ Leveléhez csatolta a Törvényhatósági Tudósítások (ugyancsak 1836. május 15-ről keltezett) előfizetési felhívását. Június elején újabb levelet írt Kölcsynek, mellékelve hozzá annak a körlevélnek egy példányát is, amelyben a vármegyéktől kért védelmet az időközben (június 2-án) ellene foganatosított törvénytelen intézkedésekkel: a Törvényhatósági Tudósítások kiadását tiltó nádori rendelettel szemben,⁹ amelyhez a tiltó parancs másolatát is csatolta. Ez a levél, amelyet Vay István Szabolcs megyei táblabírónak kellett volna átadnia Kölcsynek, nem jutott el a címzethez, és nyilvánvalóan végképp elveszettnek tekinthető. Nem ismeretes Kölcsy első, Kossuthhoz intézett, július 2-i dátumú (és nyilvánvalóan a május 15-i levélre válaszoló) levele sem. Fennmaradt viszont Kossuth július 21-én kelt válasza a július 2-i Kölcsy-levele, amelyben saját előző, Vay Istvánra bízott leveléről is említést tesz.¹⁰ Kossuth ebben a harmadik, Kölcsyhez szóló levelében leszögezte, hogy vállalkozásától a nádori tilalom ellenére sem áll el: „én írom s küldöm tudósításaimat, amint hirdetésemben ígérve volt.” Egyszermind azt is jelezte, hogy számít arra a tudósítói közreműködésre, amelyet Kölcsy levele kilátásba helyezett.

⁶ KOSSUTH: i. m. 187–189. – További beszámoló a búcsúlakomáról ORMOS Zsigmond: Szabadalmú levelek vagy democrat lapdacsok aristocrat görcs ellen. Közéleteszi BENKŐ Samu. Bukarest 1976. 213–216.

⁷ KOSSUTH: i. m. 189.

⁸ A levél legújabb közlését lásd KOSSUTH Lajos: Ifjúkori iratok – Törvényhatósági tudósítások. Bp. 1966. (A továbbiakban KLÖM VI.) 465–466.

⁹ A körlevél szövegét lásd KLÖM VI. 469–473.

¹⁰ Közölve KLÖM VI. 481–483.

Erre a levélre válaszol az alább közölt Kőlcsey-levél (jelzete: Ms 4849/67), amely – írójának ígéretét beváltandó – az előző hónapok legérdekesebb Szatmár megyei fejleményeit summázza. A levélben ismertetett megyegyűlési döntéseket az ellenzék egyértelműen a maga sikereiként könyvelhette el. Bár korábban, 1834 novemberében – amikor a kormányzat a bocskoros nemesség felvonultatásával elérte az úrbériségre vonatkozó ellenzéki szellemű követutasítás megváltoztatását – a megyei ellenzék egy nagy horderejű ügyben vereséget szenvedett, több más fontos kérdésben Szatmár továbbra is kitartott a liberális elvek mellett. A levélben érintett „vallásügy” (azaz a protestánsok vallási sérelmeinek kérdése) már az országgyűlésen is Kőlcsey tevékenységének előterében állt. Hónapokig tartó szenvedélyes összecsapások után a rendek – miután világossá vált, hogy álláspontjukat a felsőtábla mereven elutasító magatartása folytán nem tudják érvényre juttatni – 1833. július 13-án elfogadott hetedik üzenetükben tudatták azt a döntésüket, hogy felhagynak a tárgy vitatásával, és kijelentették, hogy „... a XIX. századdal, a tárgy szentségével, s hazai törvényekkel ellenkező, és a nemzetre s ez országgyűlési testre homályt hozó egyezésbe nem ereszkednek”, és hogy „a törvénynek önkényes magyarázatjából költ, s netalán még kelendő rendelkezéseket törvényteleneknek, s kötelező erő nélkül valóknak az egész haza színe előtt kinyilatkoztatják”. Ezt az üzenetet Kőlcsey fogalmazta,¹¹ majd pedig ő volt a kezdeményezője annak a – Szatmár megye. 1833 szeptemberi közgyűlésén elfogadott és körlevél formájában az ország többi megyéinek is megküldött – határozatnak is, amely a vallásügy tárgyában kimondta, hogy a megye nem fogad el és nem hajt végre semmi olyan felsőbb rendeletet, amely ellenkezik a bécsi és linzi békében, valamint az 1791:26. tc.-ben foglaltakkal.¹² A Kőlcsey levélben előforduló visszafogott, személytelen hangnemű hivatkozások tehát olyan dokumentumokra vonatkoznak, amelyeknek megszületése nem utolsósorban az ő erőfeszítéseinek volt köszönhető.

Nagykároly, August 20d.
1836.

Kedves barátom, Julius 21dikén költ nagy becsű leveledre csak most megyen válaszom. Mind eddig vártam, hogy a Vay István Urtól küldött levelet és folyamodást kezeimhez nyerendem: de az, halhatatlan bosszúságomra, mind eddig oda van; s már úgy hiszem, oda leend örökre. Nincs más mód, mint az, hogy kérjelek: méltóztassál a' folyamodást postán, recepisse mellett küldeni meg, 's minél előbb. Közgyűlésünk September 4dikén kezdődik, 's egy hétig fog tartani; ennyi idő alatt megérkezhetik leved; 's ügyed, semmi kétségem nincs benne, itt is pártoltatni fog.

Martius 7diki közgyűlésünkben ismét megújítók a' vallásügyben azon végzésünket, melyet e' megye, mindjárt a' vallásügy depositiójakor hozott, 's körlevél által minden megyékkel közölt: hogy t.i. a' Karok' táblájának hetedik üzenetében kimondott elvekhez tartván magunkat, a' 26d. cikkely¹³ ellen, vagy kívül költ resolutiókat törvényteleneknek tartjuk, s az általok felállított elvhez képest hat heti Casurat¹⁴ parancsoló intimatumok telyesedésbe vételére segéd kezeket nem nyújtunk. A' Megye, a municipális alkotvány szellemében, egyedül negatív viseletet enged magának.

Ugyan akkor a' Szatmár Németi Casino Elnöke (Kőlcsey F.) philippikát mondott bizonyos czimbora ellen, mely a' szép intézetet megbuktatni törekedett; 's egyszersmind ajánlá az intézetet a' Megye pártfogásába, 's kérte annak Nagykarolyba, mint a' gyűlések' helyére általplántálását. Az indítvány kedvezőleg fogadtatott; 's küldöttség rendeltetett ki, hogy az általplántálás tervét dolgozza ki. E' küldöttség jövő September 4dikén referál. A' Casino állani fog; mert az uradalom¹⁵ sok kedvezést nyújt: pl. szállást három évre ingyen. Tudósításaidat a' Casino számára hordatni – bizonnyal hiszem – fogjuk.

¹¹ Szövegét lásd KÖLCSEY Ferenc Összes Művei. Bp. 1960. (A továbbiakban Kőlcsey ÖM) III. 297–299.

¹² Lásd erről BARTA István jegyzetét KLÖM VI. 654.

¹³ Az 1791:26. tc.-ről van szó, amely kimondta, hogy a protestánsok szabadon gyakorolhatják vallásukat.

¹⁴ Az addigi gyakorlat szerint – amely a protestáns vallásra való áttérés megnehezítését célozta, s amelynek eltörölését az ellenzék az 1832/36-i országgyűlésen különös erővel követelte – az áttérni szándékozó személynek előbb hat héten át tartó katolikus vallásoktatásban kellett részesülnie.

¹⁵ Az ellenzék tekintélyes személyiségei közé tartozó gr. Károlyi György uradalmáról van szó.

Ugyan akkor referált a' Magyar nyelv terjesztésére nézve kirendelt küldöttség. Javallatai többek közt ezek:

1.) Miután a' magyar törvény eredeti:¹⁶ a' Cancellariának is egyedül magyarul kellene felírásokat küldeni.

2.) Magyar iskolákat állítani az idegen ajkú lakosok közt.

3.) Az olához közt állítandó magyar iskolatanítók számára praeparandiát állítani Nagy Károlyban. Elfogadtattak, 's az időtől fogva felírásainkat egyedül magyarul írjuk; 's bár a' Cancellaria által a' deák textus' odatételére megintettünk is: de Junius 27idiki közgyűlésünkben előbbi végzés mellett maradánk.

A' Praeparandiát pro tempore Szatmárott állítottuk fel.

Májusi közgyűlésünkben a' Kamara' bíraskodását a' sópraevicátorok ellen¹⁷ újlag el nem ismerte Megyénk.

Junius 27dikén referáltak a' követek,¹⁸ tűzzel és szabadelműleg. Érintették a' vallásügyet, az örökös megváltást, a' Városok szavazati jogát stb. Jelentések küldöttségnek adatott ki, hogy belőle azokat, mik a' jövő országgyűlésre a' követeknek útasításul adandók lehetnek, kiszemelje. E' küldöttség September 4dikén referál.

Ugyan akkor érkezett meg régi megromlott pecsétünk helyett az újlag metczett; mely az előbbtől abban különböz, hogy a' körül írás így áll: *Szatmár Vármegye' pecsétje. 1835.* Ezen magyaros pecséttel ugyan azon gyűlésünkben élni el is kezdtünk.

Öllelek változatlan barátsággal.

Kölcsey.

Kossuth, aki ezt a levelet feltehetőleg csak nagy késéssel kapta kézhez, szeptember 6-án válaszolt Kölcseynek. Leveléhez, amelyet nem ismerünk, csatolta a vármegyékhez szóló, fentebb már említett körlevél egy újabb példányát is. Kölcseyhez (amint szeptember 20-i válaszában elmondja) ez a küldemény csak szeptember 16-án – tehát jóval a szeptember 4–6. között lezajlott negyedévi megyegyűlés után – jutott el. A Törvényhatósági Tudósítások eltiltásának ügyét ezért megfelelő információk hiányában nem is terjeszthette a vármegye fóruma elé. Annál nagyobb nyomatókat kapott viszont a megyegyűlésen az országgyűlési ifjak dolga, „Közelebbi gyűlésünkön legfontosabb tárgy vala az ifjaké” – szögezi le a Kossuthhoz intézett szeptember 20-i Kölcsey-levél.¹⁹ A megyegyűlésen elhatározott, Lovassyék letartóztatása ellen tiltakozó felirat, amelyet nyilván Kölcsey szövegezett, jelenleg nem ismeretes, tartalmát csak a szóban forgó levél közléseiből következtethetjük ki. A levélben Kölcsey hírt adott néhány újabb megyei fejleményről (így a megyei könyvtár létesítéséről) is, és erőteljesen sürgette az ifjak ügyével kapcsolatos további, részletes tájékoztatást: „Azonban, hogy decemberi gyűlésünkön ez ügyben ismét valamit s már egyszer valami jót tegyünk, szükség, tudósításaitokkal bennünket támogatassatok. Azért könyörgök, mindent, amit e tárgyban hitelesen megtudnod lehet, velem közölni méltóztatással.”

Kossuth eleget tett a kérésnek, és Szatmár megyébe is elküldte annak a szeptember 8-ról keltezett – és másolatokban országszerte terjesztett – beadványnak egy példányát, amelyet Lovassy László

¹⁶ Az ellenzéknek a magyar nyelv államnyelvvé tételéért folytatott harca az 1832/36-i országgyűlés során bizonyos korlátozott eredményeket hozott. Az 1836:3 tc. a két nyelven (latinul és magyarul) szerkesztett törvények hiteles szövegének a magyart jelentette ki, s többek között azt is kimondta, hogy a királyi Tábla előtt magyarul lehet pert kezdeni. Ezekre a rendelkezésekre hivatkozva, számos vármegye tért át a felsőbb kormányzervekkel való írásbeli érintkezésben az addig alkalmazott latinról a magyar nyelv használatára.

¹⁷ Az 1832/36-i országgyűlés napirendjére tűzött „előleges sérelmek” között szerepelt a rendeknek az a követelése, hogy a sókihágások ügyében való bíraskodást vegyék ki az addig azt törvénytelenül gyakorló királyi kamarai tisztviselők kezéből, és utalják a rendes törvényszékek hatáskörébe. Az országgyűlésen ebben a kérdésben ismételt üzenetváltásokra került sor az alsótábla és a fennálló állapotot védelmező főrendi tábla között. Lásd KOSSUTH Lajos: Országgyűlési Tudósítások. Sajtó alá rendezte: BARTA István. V. Bp. 1961. 290., 322., 367., 387., 415., 449., 489., 526.

¹⁸ Az országgyűlés eredményeiről számoltak be a megye (Kölcsey és Eötvös Mihály lemondása után megválasztott) követei: Darvas Ferenc és Becsky Károly.

¹⁹ Lásd Kölcsey ÖM III. 746–751.

apjának: Lovassy Istvánnak nevében intézett a királyi fiskushoz.²⁰ Ez az irás, amelyet a fiskus később, Kossuth perének előkészítése során a maga szemszögéből nem alaptalanul minősített igazgatónak, nagy jogászi felkészültséggel mutatta ki az eljárás törvénytelen voltát, s egyszersmind az érzelmeire is apellálva szenvedélyes hangon panaszolta fel a foglyok osztályrészéül jutó bánásmód bizonyos vonásait. Kossuth eközben saját ügyében sem maradt tétlen. Az október 2-án megkapott újabb, az előzőnél szigorúbb hangú végzésre, amely – büntetést helyezve kilátásba – másodszor is eltiltotta a Törvényhatósági Tudósítások kiadásától, október 5-én önérzetes hangú válaszirattal reagált, és annak kópiáit (a végzés másolatával együtt) a korábbihoz hasonló jellegű körlevél kíséretében a vármegyéknek is szétküldte.²¹ Mindezeknek a dokumentumoknak a birtokában tények és argumentumok gazdag fegyvertárával rendelkezett a Szatmár megyei liberális tábor, amely a soron következő december 12-i közgyűlésen újból napirendre tűzte a kormányzat törvénytörő akcióinak (mégpedig ezúttal mind a Lovassyék, mind a Kossuth ellen fogamatositott intézkedéseknek) kérdését. Az eredményről a közgyűlés állásfoglalását kifejező tiltakozó iratok egész sora – amellyel a megye gyakorlatilag a számára adott lehetőségek összességét kimerítette – tanúskodik. Kölcsey alábbi levele (kézirattári jelzete: Ms 4849/156), amely az ifjak és Kossuth ügyén kívül más megvitatott kérdésekre is kiterjeszkedik, tömören összegezi a közgyűlésen történeteket.

NKárol, December 15.
1836.

Kedves barátom, e' héten, 12dikban, olvastuk fel az öreg Lovasy' folyamodását, általad gyönyörűen dolgozva, olvastuk fel két rendbeli folyamodásaidat saját levelezési ügyedben. Mind kettőben mire mehettünk, azt ez ide zárt két felírás, 's a' H. Tanácshoz, 's Pest Megyéhez írt levelek, 's a' folyamodásokra tett jegyzőkönyvi határozat tudatni fogja veled. Te tehát, ha erőszak levelezésedet semmivé nem teendí, Megyének' nevére is küldeni fogsz leveleket; 's egyszermind bennem a' Megye' parancsolatánál fogva hivatalos levelezőre találtál. E' pillanatban, a' Pestre menő alkalom' nem várakozása miatt sokat nem írhatok, csak e' sub lecta notariali²² kiadott jegyzőkönyvi kivonatot, 's említett felírásokat és leveleket küldhetem. Egyébiránt mindezek nagy, azaz köz megegyezéssel, minden oppositio nélkül végeztek; következőleg semmi nevezetes vitatások nem létek helyet.

Valamint ezen felírások, úgy minden, a' mit a' Cancellariahoz küldünk, magyarul íratik. A' Cancellaria Decretumaiban felírásunk tárgyára felelet adatik, 's utána tételik a' Clausula: *Caeterum quoad idioma* stb.²³

A' vallás' dolga legnagyobb baj. Hat heti Censura alá senkit nem engedünk. De a' szegény vallási kérdés alatt valók szenvednek. Mert a' protestans papok nem merik őket híveik közé venni; sőt a' Calvinista egyik tractualis fő Curator félelmét²⁴ – a' Megyei végzést e' tárgyban elfogadni – kijelentvén, nem pirult a' Megyét írásban kérni, a' királyi resolútiók telyesítésére. Kérelmét roszallottuk, a' protestans község' nevében írottak el nem ismertük; de Nyolczvan éves feje azt tevé, hogy vele keményebben nem bántunk.

Megyének új épületének alapja letéteztet; 's az épület jövő évben fedél alá jövend.

Casinónk a' folyó évi sok gyűladások, földrengések, és cholera miatt, melly három csapás e' szegény várost keserűen ostorozta, e' télen nem létesült, de tavasszal létesülni fog; 's akkor bővebb tudósítást adandok róla.

²⁰ Szövegét lásd KLÖM VI. 492–501.

²¹ A válaszirat és a körlevél szövegét lásd KLÖM VI. 505–512., 514–515.

²² Jegyzői hitelesítéssel.

²³ Egyébként, ami a nyelvet illeti.

²⁴ Kölcsey már előző, szeptember 20-i levelében is elpanaszolta Kossuthnak, hogy a szatmári református egyházmegye főgondnoka és papsága hideg közönnyel szemléli az ellenzéknek a vallás-szabadság biztosítása érdekében tett erőfeszítéseit. (Kölcsey ÖM III. 749–750.)

E' levél a' Gróf Károli levéltáskájával indul Pestre Bártfayhoz; 's ezen útát ismét ajánlom Neked, 's kérek, hogy leveleiddel olykor meglátogatni sziveskedjél. Ohajtanék mind az ifjakról, mind levelezésed' sorsáról minél hamarabb tudósítani. Ölellek változatlan barátsággal.

Kölcsey.

Mindazok a megyegyűlési iratok, amelyeket Kölcsey levelének mellékleteiként sorol fel, megtalálhatók – más kéz írásával, de általa aláírva – az MTA Könyvtára Kézirattárának anyagában. A Kossuth ügyében az uralkodóhoz intézett felirat szövege már hosszabb ideje ismert.²⁵ Az ifjak mellett kiálló, ugyancsak a királynak adresszált feliratot Czigány Lóránt adta közre annak a nyomtatványnak alapján, amelyet ő fedezett fel a British Museum anyagában.²⁶ A feliratnak a cenzúra megkerülésével történő kinyomtatását – az összes vármegyéknek való megküldés céljából – szintén a december 12-i megyegyűlés rendelte el.²⁷ Mint a Kancellária által ez ügyben később lefolytatott vizsgálat kiderítette, a megyei tisztviselők a cenzor tiltakozása ellenére kényszerítették Gönyei Gábor nagykarolyi nyomdászt a kinyomtatásra.²⁸ Kölcseynek Bártfay Lászlóhoz szóló december 15-i (a fenti levéllel egy napon kelt és azzal együtt elküldött) levele ennyit mond erről: „Mi itt gyűlést tartunk. Az elfogott ifjak ügyében másodízben írtunk fel. Felírásunk nyomtatni fog; de csak jövő héten lesz készen. A táska holnapután indul, de a levélnek holnap délelőtt kézhez kell adnia, hogy el ne késsék: így csak egy írott példányom van, mit Pestre küldhetek. Ezt a Kossuth adresse alatt megtaláljátok, s ha tetszik, olvashatjátok.”²⁹ Az e sorokban említett, Kossuthnak küldött „egy írott példány” kétségkívül azonos azzal, amelyet jelenleg az MTA Könyvtárának Kézirattára Ms 4849/151. sz. alatt őriz, s amelyen kívül mindmáig egyetlen kéziratos példány sem bukkant fel. Ami a nyomtatványokat illeti, azok túlnyomó része nem juthatott el rendeltetési helyére. Mint Barta István írja: „Szatmár megye nyomtatott körlevelének és feliratának 40 postára adott példányát a nagykarolyi postamester a kapott rendelkezéseknek megfelelően visszatartotta, egy példányt pedig felküldött belőle a Kancelláriának. A postamester 1837. jan. 3-án azt az utasítást kapta, hogy a többi példányt is küldje be a kancelláriának.”³⁰ Ezek a példányok – ha ugyan nem semmisítették meg őket – feltehetőleg elkallódtak. A Londonban őrzött és a British Museumba Waltherr Lászlónak, a Károlyi-család levéltárosának hagyatékából vétel útján került példányt nyilván nem bízták postára, hanem – akárcsak a fentebb közölt és jó néhány más Kölcsey-levelet – „Gróf Károli levéltáskájával” (azaz a szatmári Károlyi-birtokok és a gr. Károlyi György pesti rezidenciája közötti rendszeres levélforgalmat lebonyolító uradalmi alkalmazott útján) juttatták el Pestre.

Kölcsey levele egyetlen szóval sem céloz arra, mekkora része volt neki magának a december 12-i megyegyűlésen történetekben, és azt sem említi, hogy az uralkodóhoz intézett feliratokat ő fogalmazta. A levélíró egyéniségének és számos más, saját szerepe fölött ugyanilyen hallgatással átsikló megnyilatkozásának ismeretében nem lepődhetünk meg ezen a tartózkodáson. Annál egyértelműbb formában szögezi le viszont Kölcsey szerzőségét Kossuth a Törvényhatósági Tudósítások lapjain. Az 1837. január 29-i dátumú 16. számban ezt olvashatjuk: „Szatmár az ifjak ügyében másodszor felírt, a felírást Kölcsey tette fel.”³¹ Az 1837. március 17-ről keltezett 19. szám pedig arról tájékoztat, hogy a Kossuth védelmében síkra szálló felirat, „szintúgy mint az ifjak dolgában Kölcseynek tollából” való.³²

A megyegyűlésen elfogadott másik két dokumentumról: a Helytartótanácsnak, ill. Pest vármegyének küldött levelekről szólva, Kossuth kéziratossága nem utal Kölcsey szerzőségére. Mégis igen valószínűnek látszik, hogy ezeken a leveleken sem csak az aláírás az övé, hanem főjegyzői minőségében megszövegezésüket is ő végezte. Indokolt tehát, hogy itt – az MTA Könyvtárának Kézirattárában található példányok alapján – ezeket is közreadjuk. Elsőként álljon itt a Helytartótanácsnak írt levél.³³

²⁵ Lásd Kölcsey ÖM II. 320–324.

²⁶ CZIGÁNY LÓRÁNT: Kölcsey második felirata az ifjak ügyében. ITK 1964. 368–371.

²⁷ KLÖM VI. 952.

²⁸ Uo. 955.

²⁹ Kölcsey ÖM III. 761.

³⁰ KLÖM VI. 952. (jegyzet)

³¹ KLÖM VI. 904.

³² UO. 953.

³³ Jelzete: Ms 4849/153.

Helytartó Tanácsnak.

Fennséges 'sat Értésünkre esvén, hogy Kossuth Lajos hazánkfiának a' megyei közgyűlesekőről tudósító, 's a' nemzet köz örömére szélyel küldöztetni kezdett irott levelei, mind magányos polgári jogaink', mind országos alkotványi szabadságaink' sérelmével, már két ízben eltílatni rendeltettek: multhatatlan hazafiúi kötelességnek ismertük e' tárgyban ő Kir. Felségét, a' mi hüven szeretett Koronás Fejedelmünket, e' sérelem' orvoslására, alázatos felterjesztés utján megkérni.

De mivel az is köztudományra jött előttünk, miképen a' fen érdeklett sérelmes megtiltás mellett, a' kir. postahivatalokhoz utasítás is adatott, hogy említett hazánkfiának leveleit elfogadni, 's rendeltetésök' helyére szállítani ne bátorkodjanak: innen kellemetlen kénytelenségbe jövének, Cs. K. fő Hséged, 's a' NM. H Tanács elébe, ezen bánásmód miatt méltó panaszunkkal járulni; 's a' postahivatalokhoz adott sérelmes rendelés' megsemmisítéséért tartozó nagy tisztelettel könyörögni.

A' postahivatalok' hasznával élni, minden egyes polgárra egyformán kiterjedő jog, mind addig, mig a' polgár Király, haza, és embertársaira nézve veszélyes dolgokat nem teszen levelezése' tárgyaivá. 'S ha ezen joggal élehetés' megtiltása, a' magányos levelezések' legparányibb tárgyaira nézve is, igazsággal ellenkező lenne: mennél inkább annak kell állítanunk, midőn a' legnagyobb nyilvánossággal és törvényességgel történő tárgyak felől irt levelek' szélyel hordozása tagadtatik meg?

Telyes remény biztat bennünket, hogy Cs. K. Fő Herczegséged 's a' N. M. H Tanács illy világos igazságon alapuló alázatos kérelmünket figyelembe venni, 's a' fentérintett sérelmes rendelések' megsemmisítését eszközölni, 's említett hazámfija' személyében akadályok alá vetett levelezési jogainkat minden tekintetbe vissza állítatni méltóztatnak. NKároly 1836 Decembr. 12^d közgyűlésen

olv Kőlcsey Ferencz
főjegyző

A Pest vármegyének szóló levél szintén Kossuth és a Törvényhatósági Tudósítások ügyével kapcsolatos. A Pesten élő Kossuth ellen irányuló, a nádor által elrendelt intézkedéseket Pest megyének kellett végrehajtania. A már többször is említett eltíltó parancsot Dubraviczky Simon alispán utasítására Zlinszky János főszolgabíró adta át neki 1836. június 2-án. A Pest megyei nemesség ellenzéki érzelmű többsége azonban nem értett egyet ezzel az eljárással, amelyet a megyegyűlés június 15-én elfogadott határozata sérelmesnek minősített, és orvoslásért folyamodott a nádorhoz.³⁴ A szatmáriak levele ezért csupán a megye egyes tisztviselőinek viselkedését rója meg, magát Pest megyét rokonszenvérről és szolidaritásáról biztosítja. A levél (jelzete: Ms 4849/154) szövege a következő:

Pest, Pilis és Solt törvényesen egyesült Megyéknek

Kossuth Lajos hazánkfiának személyében a' levelezési jogon elkövetett alkotványos sérelem, egy kebelben sem indított nagyobb aggodalmat, mint Nagyságtokéban. Tudva van ország szerte, hogy Nagyságtok e' sérelem' orvoslásán milly hazafiúi buzgalommal igyekeztenek.

Ez okból lehetetlen kételkednünk, hogy azokkal, kik Tisztviselőik közül e' tetemes sérelem' eszközlésére magokat használtatni engedték, méltó nehézteléseket éreztetni el nem múltatták. Annyival inkább, mert azon Alispány, ki megyei úton kívül, sőt saját Megyéjének több ízben kijelentett világos értelme ellen Kossuth Lajos' levelezésének tárgyában, az eltíltó parancsolatot kiadni merészkedett; 's az a' szolgabíró, ki illy alkotvány elleni úton hozzá érkezett parancsolatot telyesíteni bátorzkodott, mind a' Megyét mellyet szolgálnak, mind a' megyei rendszert, mellyet – mint alkotványunk' talpkövet utolsó csepp vérökig oltalmazni tartoznának –, megsértették.

Annálfogva nem azért, hogy Nagyságtok saját Tisztviselőik által elkövetett vétekre figyelmeztessük, mire Nagyságtok hazafiúi szívének 's éles belátásának szüksége nincs, hanem sokkal inkább

³⁴ A Pest megyei közgyűlés vitájának és határozatának ismertetését lásd KLÖM VI. 640–642.

azért, hogy e' tárgyban Nagyságtokéhoz hasonló nézeteinket, 's tisztviselőik' méltatlan viselete iránti nehéztelésünket kijelentsük: érzelmeinket e' rokon barátsággal írt levelünkben Nagyságtokkal közölni, szükségesnek hittük.

Isten tartsa meg örökre azon fényt, mellyel Nagyságtok' tiszta hazafűsűsága az egész haza' szűne előtt ragyog; 's mellyet egy két embernek bár millyen viselete is meghomályosítani nem képes.

Nagykároiban December 12^{kén} 1836 tartott Közgyűlésből.

olv Kőlcsey Ferencz
főjegyző.

A Kőlcsey leveléhez csatolt ötödik melléklet: a Kossuthot és kéziratoss lapját érintő megyegyűlési határozatokat tartalmazó jegyzőkönyvi kivonat esetében már jóval több kétség férhet hozzá, vajon ezúttal is tőle magától származó fogalmazvánnyal van-e dolgunk. Elvégre egy efféle irat elkészítése aligha tartozott a főjegyzőre, inkább valamelyik megyei aljegyző feladata lehetett. A teljesség kedvéért azonban ezt a dokumentumot (jelzete: Ms 4849/152) is közöljük:

6.

1836^d év December 12^{én} NKárolyban tartott Közgyűlésből

1.

Kosuth Lajos, több Megyék Táblabirája panaszosan előterjeszti, miképen ő, minekutánna a' közelebb múlt országgyűlés' dolgairól negyedfél évek alatt, az egész országnak 's magának a' Nagy Mgu Udvar Cancelláriának tudtával is levelezést folytatott volna, az orsz. gyűlés' végével több orsz. gyűlési követek felszollitására elhatározta magát, lakását Pestre venni, 's onnan a' Megyei közgyűléseken történendő dolgok felett hasonló, de mindég csak magános levelezést folytatni. Azonban e' törvényes szándékát telyesedésbe vévén, Pest Vgynek középponti Fő Sz. birája Zlinszky János által, bizonyos, állítólag felsőbb helyről vett parancs' következésében törvénytelenül eltiltatott,, mint ezt az említett Sz. birónak hozzá intézett, 's folyamodásához hiteles párban csatolt tilalmazó levele bizonyítja.

2.

Ugyanaz f. e. Octoberben költ folyamodásában ujlag panaszolja, hogy miután az előbbi folyamodásban említett törvénytelen tilalomnak nem engedvén, elkezdett, 's az ország' megyéinek többsége által pártólt levelezését szakadatlanul folytatta, ugyan Octob. 2^{án} 's ugyan csak az említett Pest Vgyei Fő Sz. bíró neve alatt, a' Pest Vgyei Első alispány' rendelkezésre kiadott tiltó levél által ujlag eltiltatott; 's panaszos előadását, a' folyamodásához kapcsolt tiltó levélnek, arra adott feleletének hiteles másával erősíti.

Az egybegyűlt rendek, kik a' folyamodó Kossuth Lajosnak az Orsz. gyűlési tárgyak felett példás szorgalommal, hűséggel 's éles belátással folytatott levelezése által az egész haza' szűne előtt nyert érdemeit köszönettel ismerték meg, nem kevés örömmel fogadták azon ujabbi szándékának kijelentését is, hogy a' Megyei közgyűlésen történendő dolgokról hasonló levelezést fog kezdeni; – annyival inkább, mert számos évek óta fájdalmasan érzik, hogy midőn Europa' más nemzeteknek nem csak országgyűléseikről, de magános gyűlekezéseikről számtalan hirlapok által tudósítva vagynak, saját országos és Megyei gyűléseink' folytáról Magyar hirlapjainkban sincsen szó. Ez okból nem lehetett, hogy kedvetlenséggel ne vegyék azon eltiltást, melly egy előttök illy kellemetes levelezést akart csirájában elfojtani. 'S e' kedvetlenségeket nevelte annak megmondolása, hogy szabad polgárt szabadon és nyilván történő dolgok feletti levelezéstől eltiltani, a' polgári jussok ellen elkövetett nagy sérelem. 'S még nehezebb teszi e' sérelmet az, hogy e' magános levelezés' eltiltása oly szín alatt történt, mintha az valóságos időszaki írás lenne, mellyre a' *Censura iránt költ legfelsőbb szabjrendelések ki vagynak terjesztve*, holott a' censura nálunk törvénytelen szó, 's az 1791: 15^d tczk. Nemzetűnknek a' Sajtó szabadság iránti óhaját nyilván kifejezi.

Mindezeknél fogva meghatározatott: hogy e' tilalom által elkövetett alkotmányi sérelem a' Kir Felség elibe orvoslás végett felterjesztessék; Pest Vgyének pedig jelentessék ki azon neheztelés, mellyel Megyénk érez azon tett miatt, minélfogva a' Pest Vgyei első Alispány és középponti Fő Sz. bíró a' Megyei rendszer' nagy megsértésével, és saját lelkes Megyéjöknek két ízben nyilván kijelentett érzelmei ellen, e' törvénytelen tilalomra lépéseket tenni bátorokdtak.

Továbbá, mint hogy feljelentett az is, hogy a posta hivatalok Kossuth Lajos' leveleinek elfogadásától és széllyel hordozásától felsőbb parancsolat által eltiltattak: a' Nagy Mtgu Helytartó Tanács ezen sértő tilalom' megszüntetésére kéretni rendeltetett.

Vége, azon részvételnek, mellyel a' Rendek Kossuth Lajos' ügye iránt viseltetnek, nagyobb megbizonyítására határozatott: hogy Kossuth Lajos' törvényhatósági tudósításai előfizetés' utján a' Megyei RR' nevére Kende Zsigmond első Alispány által megrendeltessenek. A' Jegyző hivatal pedig oda útasított, hogy a' Megye' Közgyűlésein előforduló fontosabb tárgyakról azon többszer említett lapok' számára, gyűlésről gyűlésre hiteles tudósításokat szolgáltatasson.

Kölcsey Ferencz
főjegyző.

Kossuth nem hagyta kiaknázatlanul a Szatmárból vett, dokumentumokkal is hitelesített tájékoztatást, és ugyanúgy beillesztette a Törvényhatósági Tudósítások anyagába, ahogyan azt a Kölcsey előző leveleiből merített értesülésekkel is megtette. A Törvényhatósági Tudósítások huszonnégyszáma közül négyben találunk Szatmár megyei híreket. Az 1836. október 22-i 9. szám, valamint a december 18-i 13. szám az augusztus 20-i és szeptember 20-i Kölcsey-levelekben foglalt közléseket értékesíti. A 9. szám a *Rövid jegyzéke némely megyék végzéseinek* c. szakaszban a két levél egész információanyagának néhány mondatba sűrített összefoglalását adja.³⁵ Két, itt éppen csak érintett mozzanatra: a megyének a vallásüggyel kapcsolatos állásfoglalására és a megyei könyvtár alapításának történetére a 13. szám, amely Szatmárnak külön szakaszt szentel, hosszasan tér vissza.³⁶ Hasonló módon a kéziratos újságnak nem csupán egy, hanem két száma hasznosította a december 15-i Kölcsey-levelet is. (Az anyagok torlódása miatt Kossuthnak nemegyszer kellett ahhoz a megoldáshoz folyamodnia, hogy egy-egy fontosabb fejleményről először csak röviden adjon hírt, későbbre halaszta a részletes beszámolót.) Az 1837. január 29-i 16. szám néhány sorban summázza a december 12-i szatmári megyegyűlés végzéseit.³⁷ Az 1837. március 17-i 19. szám jelentős hányadát viszont éppen ezek töltik ki: itt – néhány kisebb rövidítéssel és a másolásból adódó pontatlansággal – szó szerinti formában olvashatjuk az ifjak ügyével és a Törvényhatósági Tudósítások dolgával foglalkozó feliratok, valamint a Pest vármegyének küldött levél szövegét.³⁸

Kossuth és Kölcsey utolsó levélváltására 1837-ben került sor, ám ennek már nem leljük nyomát a Törvényhatósági Tudósítások lapjain. Február 27-én hirdették ki a királyi Táblának az ifjak ügyében hozott (a fővádlottat: Lovassy Lászlót 10 évi börtönbüntetéssel sújtó) ítéletét, s Kossuth még ugyanezen a napon tollat fogott, hogy a hírt tudassa Kölcseyvel. Zaklatott lelkiállapotát híven tükröző, felháborodástól izzó levele,³⁹ amelyet természetesen nem postán küldött el, csak hetek múlva érkezett meg a címzetthez. (Ez utóbbi Kende Zsigmondnak írt március 27-i levelében említi: „Wesselényitől és Kossuthtól múlt héten vettem levelet.”⁴⁰) Lovassyék elítéltetéséről Kölcsey más forrásból szerzett értesülést – mégpedig éppen a tavaszi megyei közgyűlés napján. Ez alkalommal az ifjak ügye amúgy is újból szóba került, mert a Kancelláriának az 1836. szeptemberi felíratra adott, a megyét az ifjak melletti kiállása miatt megrovó válaszára a közgyűlés újabb – addigi véleménye mellett kitartó, de a táblai ítéletet még nem említő – felirattal reagált.⁴¹

³⁵ KLÖM VI. 777.

³⁶ Uo. 848–849.

³⁷ Uo. 904–905.

³⁸ Uo. 950–955.

³⁹ Uo. 569–571. (A levelet Kossuth – tollhiba folytán – február 17-ről keltezte.) ATGAB

⁴⁰ Kölcsey ÖM III. 776.

⁴¹ Szövegét lásd Kölcsey ÖM II. 327–329.

Minderről Kölcsey április 25-i (a február 27-i levélre válaszoló) levelében számolt be Kossuthnak: „Március 6-iki közgyűlésünkre érkezett meg a kancellária dorgáló levele az ifjak ügyében tett első felírásunkra. A dorgálás ugyanaz, mely több megyéhez is érkezett. Darvay indítványt tett, hogy újabban is írjunk fel. . . Rövid vitatás után a többség újabb felírást végzett. . . A kir. tábla ítéletei ezen végzés napjának estjén érkeztek meg. Megdöbbenésem a váratlan igazságtalanságon nagy volt. Tanácsosnak tartám a felírást az aznapi végzés szerint készíteni el; s az ítéleteket jövő közgyűlésre hagyni fel, hogy lássam: több megyék mint kezdenek cselekedni. Azért kérek tőled kimerítő tudósítást; mert én ez elszigetelésben itt keveset tudok meg.”⁴²

Kossuth ezt a kérést május 5-én bekövetkezett elfogatása miatt már nem teljesíthette. A Szatmár megyei nemesség újabb ellenzéki szellemű megnyilatkozását viszont éppen az ő sorsa fölött érzett aggodalom váltotta ki. A következő, június 6-án tartott megyei közgyűlés – Pest megye ilyen értelmű kezdeményezéséhez csatlakozva – végzésben és a végzésen alapuló, az uralkodónak küldött felíratban sürgette Kossuth szabadon bocsátását és a nemzet sérelmeinek orvoslására hivatott országgyűlés mielőbbi összehívását. A két irat közül egyelőre csupán a – már több ízben is publikált – végzést⁴³ ismeri a Kölcsey-filológia, a nyilvánvalóan ugyancsak általa szövegezett felírat még nem került elő.

Az életéből ezután még hátralévő ötnegyed évben Kölcsey – bár a birtokával kapcsolatos, egyik rokonának intrikáiból származó bonyodalmak is sok elfoglaltsággal terhelték meg – továbbra is szoros kapcsolatban maradt a közélettel. Wesselényi védőiratának megszerkesztésében való részvétele csupán egyik, de nem egyedüli bizonyosága ennek az aktivitásnak. Az ellenzék egyik neves személyisége: Lónyay Gábor a címzettje az alább közlendő utolsó, 1838 júniusában írt levélnek is. Szövege nem utal közvetlenül az időszerű politikai eseményekre; burkoltabb, áttételes formában mégis érdekes kortörténeti vonatkozásokat rejt magában.

Efféle korferstő mozzanat már az az indoklás is, amellyel a levél szűkszavúságát, a voltaképpeni tárgyon túlmenő közlésektől való tartózkodását motiválja: ti., hogy levelét postán küldi „s postán a levelek idegen szemek elől biztosítva nincsenek”. A bécsi rendőrmisztérium ügynökei által gyakorolt levélcenzúra működésével a kortársaknak állandóan számolniuk kellett. „Ekkor már általános szokás volt, hogy a kormány előtt gyanús személyek által írt vagy címükre küldött leveleket a postamesterek, akik kivétel nélkül a titkos szolgálat emberei voltak, felbontották és vagy lemasolták, vagy elikkasztották és Bécsbe küldték.”⁴⁴ Kölcsey személyére és tevékenységére ez a hálózat nyilvánvalóan különös figyelmet fordított. Tudták ezt elvbarátai is, amint ez Kossuth egyik (1836. július 21-i) hozzá írt levelének alábbi soraiból kitetszik: „Megléhet egy jó alkalmat veszítettem, mellyel bizton írhatnék, most pedig postára kell szorulnom, hol a pecsét szentsége sem szent, hol a gyalázatos férges a házi s baráti gyengéd viszonyok ártatlan titkaiba is befűrték magukat, s hol (alkalmasint). . . a tölgy s borostyánkoszorús Kölcsey név contrebant (= tiltott áru, csempészárú O. A.)”⁴⁵ A magyar Kölcsey egy másik – nem postán továbbított – levelében egyértelműen fejtette ki, hogy a kiéleződött politikai helyzet ebben a vonatkozásban fokozott óvatosságot tanácsol: „Mióta az üldözés napjai beállottak, postára nem örömet bízom leveleimet. Van az embereknek bizonyos faja, mely a más pecsété alá orrát ütögetni nagyon szereti s igen jártas a tudományban: a legártatlanabb, legegyszerűbb szavaknak is veszedelmes értelmet tulajdonítani. Ezen fajjal találkozást kerülni kell; nem félelemből; mert miért féljen az, kit önvád nem terhel? de azért mivel senki sem láthatja örömmel, ha bizodalmas, csak baráti füleknek szánt beszédei után idegen, nyomorult férges leszkódnak.”⁴⁶

Kölcsey és Lónyay Gábor kapcsolatára vonatkozólag az alábbi levélen kívül – bár ennek egész hangneme és kiváltképpen a címzett tegezése szívélyes viszonyra enged következtetni – egyéb dokumentumokat nem ismerünk. Kölcsey más leveleiben Lónyay Gábor neve nem fordul elő. Az 1832/36-i országgyűlés követeinek sorában mindkettőjükkel találkozunk. Itt azonban mégsem kerülhettek ismeretségbe, mert Kölcsey az országgyűlés első, Lónyay pedig – akit 1835 márciusában, tehát már Kölcsey lemondása és távozása után választottak meg Zemplén megye követévé – második felén

⁴² Kölcsey ÖM III. 780.

⁴³ Kölcsey ÖM II. 330–335.

⁴⁴ BARTA István jegyzete KLÖM VI. 402.

⁴⁵ KLÖM VI. 481.

⁴⁶ Kölcsey ÖM III. 809–810.

volt jelen. De – amint újabb történetírásunk kimutatta – a kor politikai mozgalmában, a liberális elvek elterjesztésében már ezt megelőzően is komoly szerepe volt. Zemplén megyében ő körülötte csoportosultak a reformeszmék hívei. Lónyay „itt az ország északkeleti szögletében ugyanazt a szerepet tölti be, mint Széchenyi a maga főrangú körében, vagy a fiatal Károlyi György a szatmári ellenzék, Kölcsey és a reá hallgató fiatalok számára... Tekintélyes vagyona és magas színvonalú, korszerű műveltsége révén ő a zempléni fiatalok vezére...”⁴⁷ Ezek közé a zempléni fiatalok közé tartozott Kossuth is, akinek politikai pályafutását Lónyay is egyengette: „Lónyay volt Kossuth országgyűlésre távozásának s az Országgyűlési Tudósítások létrejöttének legfontosabb előmozdítója.”⁴⁸ Lónyayhoz fordult a már Pozsonyban tevékenykedő Kossuth 1835. március 3-i levelében azzal az elképzeléssel, hogy – miután Zemplén megye egyik országgyűlési követének széke éppen megüresedett – Zemplénnek kellene Kölcseyt (más megyebeli volta ellenére is) az országgyűlésre visszaküldenie: „... nem lehet é, hogy Hazánknak ama keserves sebjét, melyet Szathmár sújta, Zemplén megorvosolja?”⁴⁹ Ám a tervről a kormányzat is tudomást szerzett, és mindent elkövetett megghiúsítására – még azon az áron is, hogy beletörődött (mint „kisebbik rosszba”) Lónyay Gábor követté választásába.⁵⁰

Kölcsey alábbi levele egy Szintay nevű fiatal ügyvédet ajánl Lónyay figyelmébe, aki „az országgyűlési ifjak közt is magát dicséretesen tünteté ki”. Az ő neve is előfordult már közleményünkben – hiszen minden bizonnyal ugyanarról a Szintayról van szó, aki az országgyűlésről véglegesen távozó Kölcseyhez Köpcsenynél „az ifjúság nevében... érzékenyen komoly búcsúbeszédet” intézett. Nincsenek adataink arról, vajon sikerült-e Szintay Józsefnek elnyernie az áhított ügyési helyet a zempléni Lónyay-uradalomban. Azt viszont tudjuk, hogy az 1840-es években nem Zemplénben, hanem Beregben működött mint a megye tisztí főügyésze. Bereg megye követe volt – Lónyay Gábor unokaöccsével: Lónyai Menyhérttel együtt – az utolsó rendi országgyűlésen is, ahol követtársához hasonlóan az ellenzék mérsékelt szárnyához tartozott.⁵¹ 1848-ban Bereg megye kászonyi kerületében választották képviselővé. 1848 októberétől 1849 májusáig Bereg megye kormánybiztosa volt; ekkor a forradalmi kormány a hétszemélyes főtörvényszék bírójává nevezte ki.⁵² További életútját nem ismerjük.

Kölcsey levele az Országos Levéltárban, a Lónyay-család iratai között található (jelzete: P 458. 6. csomó 8. tétel).⁵³ Címzése: Tekintetes Nagylónyai Lónyay Gábor Urnak, több ns. Megyék' Tábla-bírájának tisztelettel. Dereghnyó.

7.

Cseke, Junius 4/1838

Kedves Barátom,

E' levél az ajánló levelek' sorába tartozik; pedig az illyeneknek ellensége vagyok; mert az ajánló levél rend szerént mind az íróra, mind az elfogadóra nézve boszantó. Most azonban az én szeretett barátom, Eötvös Mihály' kívánságának ellent állanom nem lehetett, ki azt hiszi, hogy Szintay nevű fiatal ügyvédet, ki szolgálatodba, az itt megürült uradalmi ügyészhelyre, lépni nagyon ohajt, Neked ajánlani csak azért is kell; mivel ez ifjú az országgyűlési ifjak közt is magát dicséretesen tünteté ki; 's itt

⁴⁷ BARTA István: A fiatal Kossuth. Bp. 1966. 100–101. Lásd még ERDMANN Gyula: Lónyay Gábor naplója. Századok 1976. 914–55.

⁴⁸ Uo. 105.

⁴⁹ KLÓM VI. 438.

⁵⁰ BARTA István jegyzete uo.

⁵¹ Lásd erre nézve: Kossuth Lajos az utolsó rendi országgyűlésen. Sajtó alá rendezte: BARTA István. Bp. 1951. 521., 524.

⁵² Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén. II. rész. Sajtó alá rendezte: BARTA István. Bp. 1953. 995.

⁵³ Az anyag részletes leltárát lásd: Magyar Országos Levéltár P szekció. Kisebb családi és személyi fondok. Összeállították: BAKÁCS István és DÁVID Lászlóné. Bp. 1969. (A Kölcsey levelét regisztráló tételt a kiadvány 28. lapján találtuk.)

a' mi megyénkben is általánosan szerettetik. Azon reményben, hogy az említett ifjú eddigi dicséretes viseletét mind végig megtartandja, bátor vagyok tehát őt kegyességbe ajánlani, azon kérelemmel, hogy ha a' megürült ügyészi helyet még másnak nem engedéd, vagy más kinézéseid nincsenek, méltóztassál őt szolgálatodba felvenni.

Mínt hogy e' levél postán megyen; 's postán a' levelek idegen szemek elől biztosítva nincsenek; 's olly sokan vagynak, kik a' legártatlanabb kifejezéseknék is bal magyarázatot kölcsönözni szeretnek: ez oka, hogy semmi egyebet ide nem írok. Öllek változatlan barátsággal, 's kérek, hogy rólam ollykor emlékezzél!

barátod: Kölcsey Ferencz